

LV

LV

LV

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 20.11.2008
COM(2008) 763 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

EIROPAS SAVIENĪBA UN ARKTIKAS REĢIONS

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

EIROPAS SAVIENĪBA UN ARKTIKAS REĢIONS

1. IEVADS

Eiropas Savienību un Arktikas reģionu¹ (turpmāk tekstā „Arktika”) nešķirami saista vēstures, ģeogrāfijas, ekonomikas un zinātnes sasniegumu unikāls apvienojums. Trijām dalībvalstīm — Dānijai (Grenlandei), Somijai un Zviedrijai — ir teritorijas Arktikas reģionā. Divas citas Arktikas reģiona valstis — Īslande un Norvēģija — ir Eiropas Ekonomikas zonas dalībnieces². Amerikas Savienotās Valstis, Kanāda un Krievija ir ES stratēģiskās partneres. Eiropas Arktikas reģiona apgabali ir Ziemeļu dimensijas politikas prioritāte³. Ārpus valstu jurisdikcijas apgabaliem Ziemeļu Ledus okeāns ietver daļas atklātā jūrā un jūras gultni, ko pārvalda Starptautiskā Jūras gultnes uzraudzības iestāde.

Arktikas reģiona jūras un sauszemes lielās platības ir ārkārtīgi svarīgi un riskam pakļauti Zemes vides un klimata sistēmas komponenti. Gaisa temperatūra Arktikā paaugstinās divreiz vairāk par pasaules vidējo rādītāju⁴. Jūras ledus, sniega kārtas un mūžīgā sasaluma slānis strauji samazinās, iedarbinot atbildes mehānismus, kas pāātrina globālo sasilšanu. Paātrināta Grenlandes ledus kārtas kušana strauji un ievērojami paaugstinātu jūras līmeni.

Neraugoties uz skarbajiem apstākļiem, ledus kušana un jaunās tehnoloģijas pakāpeniski uzlabos pieeju Arktikas dzīvajiem un nedzīvajiem resursiem, kā arī jauniem kuģošanas ceļiem. Lai arī Arktika joprojām ir viena no Zemes visneskartākajiem apgabaliem, to arvien vairāk apdraudēs ietekme, ko rada klimata pārmaiņas un palielināta cilvēku darbība.

ES politika vides aizsardzības, klimata pārmaiņu, enerģētikas, pētniecības, transporta un zivsaimniecība jomā tieši ietekmē Arktiku. ES integrētās jūrniecības politikas būtisks priekšnoteikums ir, ka katrs jūras reģions ir unikāls un katram nepieciešama īpaša uzmanība, nodrošinot līdzsvarotu izmantošanu ilgtspējīgā veidā.

Ņemot vērā klimata pārmaiņu kā riska palielinātāju lomu, Komisija un augstais pārstāvis kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā ir norādījuši, ka vides pārmaiņas maina Arktikas ģeostratēģisko dinamiku, kas var ietekmēt starptautisko stabilitāti un Eiropas drošības intereses, tāpēc nepieciešams izstrādāt ES Arktikas politiku⁵. Kopumā Arktikas problēmas un iespējas būtiski ietekmēs Eiropas iedzīvotāju dzīvi nākamajās paaudzēs. Ir ļoti

¹ Šajā paziņojumā lietotais jēdziens „Arktikas reģions” ietver apgabalu ap Ziemeļpolu uz ziemeļiem no Arktiskā loka. Reģions ietver Ziemeļu Ledus okeānu un astoņu Arktikas reģiona valstu teritorijas — Amerikas Savienoto Valstu, Dānijas (tostarp Grenlandes), Īslandes, Kanādas, Krievijas, Norvēģijas, Somijas un Zviedrijas teritorijas.

² EEZ līguma noteikumi nodrošina EEZ EBTA valstu pilnīgu līdzdalību iekšējā tirgū un šajā saistībā dod iespēju sadarboties vides, pētniecības, tūrisma un civilās aizsardzības jomās, kas Arktikas reģionam ir ļoti nozīmīgas.

³ Ziemeļu dimensijas politika ir četru tās partneru — Eiropas Savienības, Īslandes, Norvēģijas un Krievijas — kopīga politika, kas veicina stabilitāti, labklājību un ilgtspējīgu attīstību.

⁴ Arktikas Padomes 2005. gada dati, ko apstiprināja vēlākie mērījumi.

⁵ Klimata pārmaiņas un starptautiskā drošība, Eiropas Padomei adresēts kopīgs politikas dokuments (2008. gada 14. marts).

svarīgi, lai Eiropas Savienība risinātu šos jautājumus saskaņoti un sistemātiski, sadarbojoties ar Arktikas reģiona valstīm, teritorijām un citām ieinteresētajām pusēm. Šajā paziņojumā ir izklāstītas ES intereses, kā arī ES dalībvalstīm un iestādēm ieteikta rīcība, pamatojoties uz trim galvenajiem politikas mērķiem:

- Arktikas aizsardzību un saglabāšanu kopā ar reģiona iedzīvotājiem,
- resursu ilgtspējīgas izmantošanas veicināšanu,
- Arktikas pastiprinātas daudzpusējas pārvaldības sekmēšanu.

2. ARKTIKAS AIZSARDZĪBA UN SAGLABĀŠANA KOPĀ AR REĢIONA IEDZĪVOTĀJIEM

2.1. Vide un klimata pārmaiņas

Darbības ES dalībvalstīs, tāpat kā vairumā citu valstu, atstāj ietekmi uz Arktikas vidi. Lai novērstu Arktikas pārmaiņu pamatcēloņus, ir nepieciešama pasaules mēroga atbildes rīcība. Šobrīd klimata pārmaiņu radītā ietekme ir reģionam ārkārtīgi svarīga problēma, un tā būs aktuāla arī nākotnē. ES ir vadošā loma cīņā pret klimata pārmaiņām, kā arī ilgtspējīgas attīstības veicināšanā. ES dalībvalstis un Eiropas Kopiena ir parakstījušas lielāko daļu daudzpusējo nolīgumu vides jomā, kas ir būtiski svarīgi Arktikas reģionam. Eiropas rūpniecības nozares ir vadībā, izstrādājot tehnoloģijas, lai veiktu drošas un ilgtspējīgas darbības skarbos apstākļos — uz sauszemes, piekrastes zonās un atklātā jūrā.

Arktikas vide ir īpaši neaizsargāta, un zemais apdzīvotības un infrastruktūras tīkla blīvums padara ārkārtas situāciju pārvaldību par īpaši sarežģītu.

Politikas mērķi

Galvenajam mērķim jābūt klimata pārmaiņu negatīvās ietekmes novēršanai un ierobežošanai, kā arī atbalstam, lai pielāgotos nenovēršamām pārmaiņām. Novēršanas un ierobežošanas darbībām vajadzētu attiekties arī uz citiem globāliem un pārrobežu procesiem, kam ir negatīva ietekme uz Arktiku, piemēram, uz piesārņotāju pārneši lielā attālumā. Turklāt būtu jāizveido vienota un uz ekosistēmām balstīta cilvēku darbību pārvaldība, nodrošinot ilgtspējīgu tās administrēšanu un integrējot vides apsvērumus visos līmeņos. Ir jāuzlabo ārkārtas situāciju pārvaldība.

Rīcības priekšlikumi

- Novērtēt, cik efektīva ir ES politika un daudzpusējie nolīgumi vides jomā, reaģējot uz Arktikas vides problēmām.
- Palielināt starptautiskos centienus, lai ierobežotu klimata pārmaiņas un apzinātu apgabalus, kuriem jāsniedz atbalsts, lai tie pielāgotos klimata pārmaiņu ietekmei, tostarp bioloģiskās daudzveidības pārvaldība.
- Veicināt pastāvīgu dialogu ar NVO par Arktikas reģiona vides stāvokli.
- Koordinēt pasākumus ar Arktikas reģiona valstīm, teritorijām un citām ieinteresētajām pusēm, veicinot augstus vides standartus. Uzlabot uz ekosistēmām balstītu jūras vides pārvaldību Ziemeļu Ledus okeānā, daloties ES pieredzē ar Arktikas reģiona valstīm.

- Gadījumos, kad ES stratēģijas un projekti skar Arktiku, pirms tiek pieņemti lēmumi, ņemt vērā ietekmi uz vidi. Veicināt ar Arktikas vidi saistītu projektu, plānu un programmu ietekmes novērtējumu, tostarp Arktikas stratēģisko vides novērtējumu, izmantošanu un dalīties pieredzē ar Arktikas reģiona valstīm.
- Atbalstīt Arktikas ķīmisko vielu pārbaudi un uzraudzību. Palielināt centienus, lai samazinātu Arktikas piesārņojumu ar noturīgiem organiskajiem piesārņotājiem, smagajiem metāliem un citām kaitīgām vielām, tostarp ar vielām no sauszemes avotiem. Turpināt atbalstīt kaitīgo ķīmisko vielu uzkrājumu iznīcināšanu un riska samazināšanu saistībā ar radioaktīvo vielu izplūdi Arktikā.
- Turpināt sadarbību katastrofu novēršanā, sagatavotībā un reaģēšanā uz tām. Komisijas Uzraudzības un informācijas centrs var palīdzēt uzlabot ES spējas reaģēt uz katastrofām Arktikas reģionā. Barenca Eiro-Arktiskās padomes ietvaros Komisija atbalstīs to, lai tiktu noslēgts nolīgums par ārkārtas gadījumu novēršanu un reaģēšanu uz tiem⁶.
- Stiprināt sadarbību, lai Arktikā uzlabotu primārās enerģijas ietaupījumus, energoefektivitāti un atjaunojamās enerģijas izmantošanu.
- Palīdzēt novērtēt to, kā cilvēku darbību radītais akustiskais troksnis ietekmē jūras zīdītājus.

2.2. Atbalsts pamatiedzīvotājiem un vietējiem iedzīvotājiem

Aptuveni trešā daļa no 4 miljoniem cilvēku, kuri dzīvo Arktikā, ir pamatiedzīvotāji. Viņi ir īpaši neaizsargāti pret klimata pārmaiņu un globalizācijas radīto pieaugošo apdraudējumu.

Politikas mērķi

Arktikas pamatiedzīvotājus ES aizsargā Eiropas Kopienas tiesību aktu īpaši noteikumi⁷. ES attīstības politikas kopīgā ziņojuma⁸ pamatprincips ir pamatiedzīvotāju pilnīga līdzdalība un apzināta un brīva piekrišana. ES reģionālā politika un pārrobežu programmas arī sniedz labumu pamatiedzīvotājiem, kuru veidotās organizācijas piedalās Ziemeļu dimensijā. Pamatiedzīvotāju tiesības ir tematiskā prioritāte Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību iniciatīvas ietvaros.

Kopš aizvēstures laikiem jūras zīdītāju medības ir bijušas izšķiroši svarīgas Arktikas iedzīvotāju izdzīvošanai, un tiesības saglabāt to tradicionālo iztikšanas veidu ir skaidri atzītas. Tomēr mūsdienās cilvēku darbības apdraud noteiktas sugas, un ES pieaug bažas par dzīvnieku labturību. ES politikai būtu jāturpina ņemt vērā visus faktorus, cenšoties izveidot atklātu dialogu ar attiecīgajām kopienām.

Rīcības priekšlikumi

- Iesaistīt Arktikas pamatiedzīvotājus regulārā dialogā.
- Nodrošināt pamatiedzīvotāju patstāvīgas attīstības un viņu dzīves veida aizsardzības iespējas.

⁶ Forums starpvaldību sadarbībai Barenca jūras reģionā.

⁷ Zviedrijas un Somijas Pievienošanās akta 3. protokols.

⁸ Padome, Parlaments un Komisija to pieņēma 2005. gadā.

- Jo īpaši atbalstīt sāmu un citu Eiropas arktisko reģionu iedzīvotāju organizācijas un darbības cita starpā reģionālo pārrobežu programmu ietvaros. Veicināt Ziemeļeiropas zinātību ziemeļbriežu audzēšanas jomā.
- Turpināt centienus, lai nodrošinātu vaļu efektīvu aizsardzību, jo īpaši Starptautiskās vaļu medību komisijas ietvaros, tostarp arī Arktikas kontekstā. Atbalstīt ierosinājumus saistībā ar pamatiedzīvotāju iztikas nolūkā veiktu vaļu medību pārvaldību ar nosacījumu, ka netiek apdraudēta saglabāšana, vaļu medības tiek atbilstīgi reglamentētas un nozveja atbilst dokumentētām un atzītām iztikas vajadzībām.
- Risināt dialogu ar pamatiedzīvotājiem un citām vietējām kopienām, kuras tradicionāli nodarbojas ar roņveidīgo medībām.
- Kopiena pašlaik apsver iespēju aizliegt no roņveidīgajiem iegūtu izstrādājumu laišanu tirgū, importu, tranzītu un eksportu. Tomēr tas nedrīkstētu nelabvēlīgi ietekmēt to pamatiedzīvotāju kopienu ekonomiskās un sociālās pamatintereses, kuri tradicionāli nodarbojas ar roņveidīgo medībām. Noteikumi Priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par tirdzniecību ar izstrādājumiem, kas iegūti no roņveidīgajiem⁹, paredz, ka aizliegumi neattiecas uz izstrādājumiem, kuri iegūti no tādiem roņveidīgajiem, ko inuītu kopienas tradicionāli medī un kas palīdz tiem nodrošināt iztiku. Šajā priekšlikumā ir arī noteikts, ka tirdzniecība ir atļauta arī citos gadījumos, ja tiek izpildītas konkrētas prasības attiecībā uz veidu, kādā roņveidīgie tiek nogalināti un nodīrāti. Komisijas dialogā ar attiecīgajām pamatiedzīvotāju kopienām tiks veicināta šo noteikumu īstenošanu praksē.

2.3. Pētniecība, uzraudzība un novērtējumi

Politikas atbilžu pamatā vajadzētu būt novērtējumiem, kuros izmantotas vislabākās pieejamās zināšanas un sapratne par procesiem, kas ietekmē Arktiku. Arktikas Padome¹⁰ īsteno plašas izpētes programmas un publicē vērtīgus novērtējumus.

ES dalībvalstis un Eiropas Kopiena ir galvenās Arktikas izpētes atbalstītājas¹¹. Pašreizējā Kopienas Septītā pētniecības pamatprogramma pievēršas jauniem projektiem un lieliem starptautiskiem uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar izpēti saistībā ar Arktiku. Eiropas Polārās izpētes padome cenšas saskaņot un maksimāli palielināt Eiropas polārās izpētes ietekmi. Eiropas Vides aģentūra ir veikusi vairākus novērtējumus, turpinot Arktikas Padomes paveikto.

Tomēr ilgtermiņa uzraudzība, koordinēšana un datu pieejamība joprojām nav pietiekama, lai veiktu Arktikas izpēti.

Politikas mērķi

⁹ COM(2008) 469 galīgā redakcija, 2008. gada 23. jūlijs.

¹⁰ Arktikas Padome ir starpvaldību forums, kurā tiek veicināta sadarbība starp Arktikas reģiona valstīm ar pamatiedzīvotāju kopienām.

¹¹ Kopienas iepriekšējās pamatprogrammas (FP5 un FP6) nodrošināja atbalstu vairāk nekā piecdesmit ar polāro izpēti saistītiem projektiem. Tie ietver *DAMOCLES* — plašāko ieguldījumu programmu saistībā ar Starptautisko polāro gadu. Ar Arktiku saistītais budžets FP6 programmas ietvaros sasniedza 86 miljonus euro.

Eiropas Kopienai vajadzētu saglabāt Arktiku kā prioritāru izpētes apgabalu, lai novērstu zināšanu trūkumu un novērtētu turpmāko antropogēna ietekmi, jo īpaši klimata pārmaiņu jomā. Turklāt tai būtu jāstiprina starptautiskā sadarbība un savstarpējā apmaiņa, kā arī jāveicina konkrētas darbības novēršanas, ierobežošanas un pielāgošanas jomā.

Rīcības priekšlikumi

- Izveidot turpmākas izpētes programmas attiecībā uz jūras līmeņa celšanos, jūras ledus kārtas izzušanu un mūžīgā sasaluma kušanu, kā arī ar to saistītiem izrietošiem procesiem, kas rada arvien straujāku sasilšanu un kam ir antropogēna ietekme uz Arktikas ekosistēmām.
- Novērtēt Arktikas vides stāvokli un attīstību, lai palīdzētu formulēt piemērotu ES politiku.
- Izveidot jaunu pētniecības infrastruktūru un uzlabot kontroles un uzraudzības spējas. Veicināt projekta „Pētniecības ledlauzis Aurora Borealis” pabeigšanu.
- Koordinēt pasākumus dažādās ar Arktiku saistītās pētniecības jomās, piemēram, vides, transporta, veselības aizsardzības un enerģētikas jomā, kā arī attīstīt Arktikas tehnoloģijas.
- Nodrošināt nepārtrauktus mērījumus no kosmosa, izmantojot *GMES*¹². Atbalstīt ilgtermiņa mērījumus un ar jūru saistīto datu ziņošanu, izmantojot Eiropas jūras novērošanas un datu tīklu. Veicināt Arktikas komponenta izveidi Zemes novērošanas sistēmu globālajā tīklā.
- Izveidot uzlabotu, plašu starptautiskās informācijas apmaiņu izpētes projektu jomā un veicināt valstu programmu koordinēšanu. Tādējādi ES būtu jāatbalsta noturīga Arktikas novērošanas tīkla izveide.
- Pamatojoties uz Kopīgi izmantojamas vides informācijas sistēmas principu, nodrošināt brīvu pieeju Arktikas uzraudzībā un izpētē iegūtajai informācijai. Veicināt un atbalstīt plašākas sabiedrības informēšanu.

3. RESURSU ILGTSPĒJĪGAS IZMANTOŠANAS VEICINĀŠANA

3.1. Oglūdeņraži

Arktikā ir lielas neizmantotas ogļūdeņraža rezerves¹³. Zināmi Arktikas atklātās jūras resursi atrodas Arktikas reģiona valstu ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā. Arktikas resursi varētu uzlabot ES nodrošinājumu energoapgādes jomā un apgādi ar izejmateriāliem kopumā¹⁴. Tomēr ieguve būs lēna, jo tā ir saistīta ar lielām problēmām un augstām izmaksām, ko rada skarbie apstākļi un dažādi vides riski.

¹² Globālā vides un drošības uzraudzība (*GMES*), ir ES iniciatīva, kuras mērķis ir sniegt ilgtspējīgus un pilnībā uzticamus informācijas pakalpojumus, pamatojoties uz Zemes novērošanas sistēmām.

¹³ Sal. *Wood Mackenzie* un *Fugro Robertson* "*Future of the Arctic, A new dawn for exploration*" („Arktikas nākotne, jauni izpētes horizonti”) un *U.S. Geological Survey* novērtējumus. Svarīgi ir norādīt, ka novērtējumu pamatā ir pētījumu dati; lai iegūtu precīzākus datus, nepieciešams veikt turpmāku padziļinātu izpēti.

¹⁴ Komisija 2008. gada 4. novembrī pieņēma paziņojumu „Izejvielu iniciatīva – apmierināt pamatvajadzības izaugsmei un nodarbinātībai Eiropā”, COM(2008) 699.

Politikas mērķi

Atbalsts Arktikas ogļūdeņraža resursu ieguvei būtu jānodrošina, pilnībā ievērojot stingros vides standartus un ņemot vērā Arktikas īpašo neaizsargātību. Būtu jāturpina attīstīt ES tehnoloģijas resursu ilgtspējīgai iegūšanai polārajos apstākļos.

Rīcības priekšlikumi

- Rīkoties, lai stiprinātu pamatus ilgtermiņa sadarbībai, jo īpaši ar Norvēģiju un Krievijas Federāciju, veicinot Arktikas ogļūdeņraža resursu ilgtspējīgu un videi draudzīgu meklēšanu, ieguvu un transportēšanu. Līdzvērtīgi konkurences apstākļi un savstarpēja piekļuve tirgum būs pamatprincipi, tāpat kā tas ir citās jomās.
- Veicināt visaugstāko iespējamo standartu ievērošanu. Pieprasīt saistošu starptautisku standartu ieviešanu, pamatojoties cita starpā uz Arktikas Padomes pamatnostādnēm un attiecīgajām starptautiskajām konvencijām.
- Veicināt turpmāku izpēti un attīstību atklātās jūras tehnoloģiju un infrastruktūru jomā. Izmantot pieredzi, ko Eiropas rūpniecības uzņēmumi ieguvuši naftas un gāzes ieguves jomā atklātā jūrā. Veicināt turpmāku izpēti un jauninājumus, ņemot vērā to, ka ieguve notiek arvien skarbākos apstākļos un dziļākos ūdeņos.
- Sekmēt jūrniecības nozares kopu izaugsmi, ja universitātes un zinātniskās izpētes centri mazākiem uzņēmumiem var nodrošināt apmācītu personālu un pētniecības iekārtas. Daudzus jauninājumus rosinās mazie un vidējie uzņēmumi reģionālajās kopās.
- Novērtēt iespējas apstiprināt Arktikas Padomes izstrādātās pamatnostādnes par naftas un gāzes ieguvu.

3.2. Zivsaimniecība

Pašlaik ar vērā ņemamu zivsaimniecību nodarbojas tikai Barenca jūrā un uz austrumiem un dienvidiem no Norvēģu jūras. Tomēr klimata pārmaiņas varētu palielināt dažu veidu zivju krājumu produktivitāti un radīt izmaiņas citu krājumu telpiskajā izvietojumā. Jauni apgabali var kļūt par pievilcīgiem zvejošanai, jo līdz ar jūras ledus kārtas samazināšanos uzlabojas pieeja. Attiecībā uz dažiem Arktikas reģiona atklātās jūras apgabaliem vēl nav ieviests starptautisks saglabāšanas un pārvaldības režīms. Tas varētu izraisīt nereglamentētu zvejniecību.

ES ir viena no vissvarīgākajām Arktikas zivju patērētājām, tomēr Kopienas kuģi nozvejo tikai nelielu daļu šo zivju. Eiropas Kopiena ir Ziemeļaustrumu Atlantijas Zvejniecības komisijas (NEAFC) locekle. Tā pilnībā sadarbojas ar valstīm, kuru teritorijā vai jurisdikcijā ir Arktikas ūdeņi, cenšoties ne tikai nodrošināt zvejas iespējas, bet arī garantēt zivsaimniecības resursu ilgtermiņa saglabāšanu un optimālu izmantošanu.

Politikas mērķis

ES galvenais mērķis ir nodrošināt Arktikas zivsaimniecības resursu izmantošanu noturīgā līmenī, vienlaicīgi ievērojot vietējo piekrastes kopienu tiesības.

Rīcības priekšlikumi

- Pirms paveras jaunas iespējas zvejniecības jomā, ieviest normatīvo regulējumu attiecībā uz Arktikas reģiona atklātās jūras daļu, uz ko vēl neattiecas starptautisks saglabāšanas un pārvaldības režīms. Tas novērsīs regulējuma trūkumu zivsaimniecības nozarē un nodrošinās taisnīgu un pārredzamu zivsaimniecības nozares pārvaldību saskaņā ar Atbildīgas zivsaimniecības vadības kodeksu. Principā ir vēlams paplašināt pilnvaras esošajām pārvaldības organizācijām, piemēram, *NEAFC*, nevis radīt jaunas organizācijas. Pirms stājas spēkā starptautisks saglabāšanas un pārvaldības režīms apgabaliem, uz kuriem šāds režīms vēl neattiecas, nevajadzētu uzsākt jaunu zvejošanu.

3.3. Transports

ES dalībvalstīm ir pasaules lielākā tirdzniecības flote, un daudzi no tās kuģiem izmanto maršrutus starp okeāniem. Jūras ledus kārtas kušana pakāpeniski paver iespējas kuģot Arktikas ūdeņos. Tas varētu ievērojami saīsināt ceļu no Eiropas uz Kluso okeānu, ietaupīt enerģiju, samazināt emisijas, veicināt tirdzniecību un mazināt slodzi uz galvenajiem starpkontinentālajiem kuģošanas ceļiem. Tomēr joprojām pastāv nopietni šķēršļi, tostarp dreifējošais ledus, infrastruktūras trūkums, vides draudi un neskaidrības par nākotnes tirdzniecības struktūru. Tādējādi Arktikas komerciālās kuģošanas attīstība prasīs laiku un piepūli.

Politikas mērķi

ES interesēs ir izpētīt un uzlabot apstākļus, lai pakāpeniski izveidotu Arktikas komerciālās kuģošanas tīklus, vienlaicīgi veicinot stingrākus drošības un vides standartus, kā arī nepieļaujot kaitīgu ietekmi.

Tāpat arī dalībvalstīm un Kopienai būtu jāaizstāv kuģošanas brīvības princips un miermīlīgas caurbraukšanas tiesības atvērtajos jaunajos maršrutos un apgabalos.

Rīcības priekšlikumi

- Veicināt to, lai pilnībā tiktu īstenotas esošās saistības attiecībā uz kuģošanas noteikumiem, kuģošanas drošību, maršrutu sistēmu un vides standartiem Arktikas reģionā, jo īpaši saistības saskaņā ar Starptautisko jūrniecības organizāciju (SJO).
- Uzsvērt nepieciešamību nepieļaut kādas Arktikas piekrastes valsts diskriminējošu rīcību (jo īpaši saistībā ar maksu, obligātajiem pakalpojumiem, noteikumiem) pret trešo valstu tirdzniecības kuģiem.
- Uzlabot kuģošanas novērošanas spējas tālajos ziemeļos. Komisija kopā ar Eiropas Kosmosa aģentūru izskata iespēju ieviest polāro orbitālo satelītsistēmu, kas var uztvert signālus no jebkuras pasaules vietas. Ja šī sistēma izrādītos veiksmīga, tas ļautu iegūt labākas zināšanas par kuģu satiksmi un ātrāk reaģēt ārkārtas gadījumos. Arī *Galileo* satelītnavigācijas sistēmai būs nozīmīga loma, lai Arktikā uzlabotu un padarītu drošāku kuģošanu, kuģošanas novērošanu un reaģēšanu ārkārtas gadījumos.

- Ievērojot piemērojamos konkurences likumu noteikumus, saglabāt Eiropas kuģu būvētāju vadošo konkurētspējas pozīciju Arktikas apstākļiem nepieciešamu tehnoloģiju izstrādē¹⁵. Iespēja piegādāt īpašas konstrukcijas kuģus, kas ir videi draudzīgi, tostarp ledlaužus, ir nozīmīga nākotnes priekšrocība.
- Izskatīt iespēju atbalstīt dažu Arktikas kuģošanas ceļu noteikšanu par īpaši aizsargājamu jūras zonu atbilstoši SJO noteikumiem, ja to ierosina kāda no Arktikas piekrastes valstīm.
- Atbalstīt jebkuras turpmākas darbības, lai uzlabotu SJO vides un drošības standartus, ko piemēro Arktikas ūdeņiem.

Attiecībā uz sauszemes un gaisa transportu Eiropas Arktikas reģiona apgabalos galvenajam mērķim vajadzētu būt austrumu-rietumu sauszemes un gaisa transporta infrastruktūras attīstībai. Izveidojot Ziemeļu dimensijas partnerību transporta un loģistikas jomā, tiks sniegts turpmāks atbalsts, lai uzlabotu sauszemes savienojumus starp ES un Krievijas ziemeļrietumiem, kas ir svarīgi reģiona turpmākajai attīstībai.

3.4. Tūrisms

Arktikas tūrisma, jo īpaši kruīza kuģu braucienu, nozare strauji attīstās, tomēr vairāki avārijas gadījumi liecina par saistītajiem riskiem.

Politikas mērķi

ES būtu jāturpina atbalstīt ilgtspējīgu tūrisma Arktikā, atzinīgi novērtējot centienus, lai samazinātu tūrisma ietekmi uz vidi. Vides aizsardzībai un vietējo piekrastes kopienu ieguvumiem vajadzētu būt primārajiem apsvērumiem.

Rīcības priekšlikumi

- Atbalstīt kruīzu kuģu drošības uzlabošanu, labākus pamatnoteikumus un īpaši apdraudētu apgabalu pieejas ierobežošanu.
- Veicināt videi draudzīgu tūrisma, iesaistot vietējās kopienas.

4. ARKTIKAS PASTIPRINĀTAS DAUDZPUSĒJAS PĀRVALDĪBAS SEKMĒŠANA

Attiecībā uz Arktiku nepastāv īpašs līguma režīms. Nevienai valstij vai valstu grupai nav suverenitātes pār Ziemeļpolu vai to aptverošo Ziemeļu Ledus okeānu. Pastāv vairākas jūras robežas, saistībā ar kurām Arktikas piekrastes valstis nav vienojušās par ekskluzīvo ekonomisko zonu robežām¹⁶. Iesniegumi ANO Komisijai kontinentālā šelfa robežu jomā var

¹⁵ Kuģu būves, remonta un pārbūves, kā arī kuģu aprīkojuma un dizaina jomā, piemēram, unikālais divkārtšas darbības kuģis, kura priekšgals ir pielāgots atklāto ūdeņu apstākļiem un pakalģals pielāgots ledus laušanai. Cita joma ir Arktikas ostu bagarēšana.

¹⁶ Ir apspriestas piecas divpusējās robežas. Neatrisināti ir jautājumi par Krievijas un Norvēģijas robežu Barenca jūrā, ASV un Krievijas robežu Bēringa šaurumā, kā arī ASV un Kanādas robežu Boforta jūrā. Kanāda un Dānija ir iesaistījušās strīdā par Hansa salu. Turklāt Norvēģija un vairākas citas valstis, tostarp ES dalībvalstis, dažādi interpretē Svalbāras nolīgumu attiecībā uz 200 jūras jūdžu lielu teritoriju ap šo arhipelāgu.

radīt prasību pārklāšanos¹⁷. Turklāt pastāv atšķirīgas interpretācijas attiecībā uz nosacījumiem kuģu caurbraukšanai dažos Arktikas ūdeņos, jo īpaši ziemeļrietumu ūdeņu šķērsošanu¹⁸.

Jau ir izveidots plašs starptautiskais tiesiskais regulējums, kas attiecas arī uz Arktiku. ANO Jūras tiesību konvencijas (*UNCLOS*) noteikumi¹⁹ sniedz pamatu strīdu, tostarp robežu jautājumu, risināšanai. *UNCLOS* ietver arī noteikumus par dzīvo un nedzīvo resursu izmantošanu, kā arī par vides aizsardzību. Turklāt pastāv vairāki daudzpusējie nolīgumi vides jomā, kas attiecas uz Arktiku, bet kuros nav īpašas atsauces uz to.

Ziemeļu Ledus okeāna piekrastes valstis 2008. gada maijā pieņēma deklarāciju²⁰, paziņojot, ka tās arī turpmāk atbalstīs esošo tiesisko regulējumu un jebkuru prasību pārklāšanās jautājumu pienācīgu risināšanu. Kopš tā laika vairākas valstis ir paziņojušas par pasākumiem savas valsts jurisdikcijas paplašināšanai vai apstiprināšanai un savas klātbūtnes pastiprināšanai Arktikas reģionā.

Arktikas Padome ir guvusi panākumus novērtējumu sagatavošanā, reģionālās identitātes izveidošanā un Arktikai paredzētas darba kārtības izstrādē. Kopā ar Barenca Eiro-Arktisko padomi (*BEAC*) un Ziemeļu Ministru padomi²¹ Arktikas Padome piedalās Ziemeļu dimensijā.

Eiropas Parlaments nesen uzsvēra Arktikas pārvaldības nozīmi un aicināja izveidot atsevišķu ES politiku Arktikas reģionā, mudinot Komisiju uzņemties aktīvu lomu Arktikas jautājumā²². Arktikas sadarbības parlamentārā dimensija ir izšķiroši svarīga, lai veicinātu izpratni un palielinātu politikas ieguldījumu. Šajā ziņā svarīga loma ir Eiropas Parlamentam.

Eiropas Investīciju banka saskaņā ar savām pilnvarām var atbalstīt ieguldījumus Arktikas reģiona daļās, jo īpaši vides, transporta, enerģētikas un pētniecības infrastruktūras nozarēs.

Ar Arktikas pārvaldi saistītas galvenās problēmas ietver tiesiskā regulējuma sadrumstalotību, efektīvu instrumentu un vispārējas politikas veidošanas procedūras trūkumu, kā arī atšķirības līdzdalības, īstenošanas un ģeogrāfiskajā aspektā.

Politikas mērķi

– ES būtu jārīkojas, lai, pamatojoties uz *UNCLOS*, atbalstītu sadarbības sistēmas turpmāku attīstību Arktikas pārvaldības jomā, kas nodrošinātu:

- drošību un stabilitāti;
- stingru pārvaldību vides jomā, tostarp piesardzības principa ievērošanu;
- resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī atvērtu un vienlīdzīgu piekļuvi tiem.

¹⁷ Krievija 2001. gadā iesniedza prasību par lielu Arktikas daļu, tostarp Ziemeļpolu. Arī Norvēģija iesniedza prasību; Dānija un Kanāda plāno iesniegt prasības.

¹⁸ Šis strīds ietver jautājumu par Kanādas iekšējo ūdeņu robežām, kurās tā var pilnībā regulēt robežu pārkāpšanu, un par Kanādas tiesībām pieņemt un piemērot tiesību aktus, lai novērstu piesārņojumu no kuģiem ledus klātajos ūdeņos.

¹⁹ Visas Arktikas reģiona valstis (izņemot ASV), visas ES dalībvalstis un Kopiena ir *UNCLOS* līgumslēdzējas puses.

²⁰ Ilulisatas deklarācija, ko pieņēma Ziemeļu Ledus okeāna konferencē 2008. gada 28. maijā.

²¹ Ziemeļu Ministru padome veic nozīmīgu darbu, veicinot sadarbību Arktikas reģionā.

²² 2008. gada 9. oktobra rezolūcija par Arktikas pārvaldību.

- Būtu jāatbalsta jau esošo pienākumu pilnīga izpilde, nevis jaunu juridisku instrumentu ieviešana. Tomēr tam nevajadzētu kavēt dažu pamatnoteikumu turpmāku izstrādi, piemērojot tos jauniem apstākļiem vai Arktikas īpatnībām.
- ES būtu jāveicina plašs dialogs un sarunu rezultātā iegūti risinājumi, nevis jāatbalsta pasākumi, kas izslēdz kādu Arktikas reģiona ES dalībvalsti vai EEZ EBTA valsti.
- Ar Arktiku saistīti apsvērumi būtu jāiekļauj plašākā ES politikā un sarunās.

Rīcības priekšlikumi

- Izvērtēt ar Arktiku saistīto daudzpusējo nolīgumu efektivitāti, lai noteiktu, vai ir nepieciešamas papildu iniciatīvas vai pasākumi. Cieši uzraudzīt jūras robežu noteikšanu un kontinentālo šelfu ārējo robežu izveidošanu, lai izvērtētu, kā tās ietekmē ES intereses.
- Izskatīt iespēju izveidot jaunus daudznozaru pamatnoteikumus integrētai ekosistēmas pārvaldībai. Tas varētu iekļaut aizsargātu jūras teritoriju izveidošanu, pasākumus navigācijas jomā un noteikumus, lai nodrošinātu izrakteņu ilgtspējīgu izmantošanu;
- Atbilstoši Kopienas lomai un potenciālam palielināt ieguldījumu Arktikas Padomē. Komisija vispirms iesniegs pieteikumu pastāvīgā novērotāja statusa iegūšanai Arktikas Padomē.
- Ieteikt, lai Ziemeļu dimensijas partneri regulāri diskutētu par Arktikas jautājumiem un izskatītu iespējas Ziemeļu dimensijas vides partnerības ietvaros veikt projektus, lai iekļautu plašākus Eiropas arktisko reģionu apgabalus. Pasākumi energoefektivitātes jomā un pasākumi jaunās Ziemeļu dimensijas partnerības ietvaros būs ļoti nozīmīgi Arktikas sadarbībai.
- Sākt apspriedes par iespējām turpmāk attīstīt ar Arktiku saistītu pārrobežu sadarbību un reģionālās programmas, lai veicinātu sadarbību ar Arktikas reģiona valstīm.
- Izskatīt visas iespējas starptautiskā līmenī veicināt pasākumus jūras bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas, tostarp, turpinot izstrādāt ANO Jūras tiesību konvencijas īstenošanas nolīgumu.
- Rīkoties, lai veiksmīgi pabeigtu starptautiskas sarunas par aizsargātām teritorijām atklātā jūrā.
- Ar Norvēģiju un Īslandi apspriest jautājumus par to, kā Jūras vides stratēģijas pamatdirektīva tiks iekļauta EEZ līgumā un tādējādi attieksies uz daļu no Ziemeļu Ledus okeāna.
- Ar Arktiku saistītus jautājumus izskatīt turpmākajās augsta līmeņa dialoga sanāksmēs par jūras lietām.
- Tematiskajā tīmekļa vietnē par jūras lietām sniegt pārskatu par visiem ar ES saistītiem pasākumiem Arktikas jautājumā un veicināt dialogu par šiem pasākumiem ar ieinteresētajām personām.

- Kopā ar Ziemeļvalstīm izskatīt iespējas izveidot Eiropas Arktikas reģiona informācijas centru.
- Izveidot ciešāku sadarbību ar Arktikas izglītības tīkliem.

Grenlande

Grenlande ir Dānijas daļa un viena no aizjūras zemēm un teritorijām (AZT), kas ir asociētas ar Kopienu. Ikgadējo rīcības programmu²³ ietvaros Kopiena Grenlandei sniedz ievērojamu finansiālu atbalstu.

Rīcības priekšlikumi

- Uzlabot sadarbību ar Grenlandi Arktikas jautājumā. Būtu jāparedz papildu pasākumi, lai ES kļūtu vēl svarīgāka Grenlandes partnere tās neaizsargātās vides un iedzīvotāju problēmu pārvaldīšanā²⁴.

5. SECINĀJUMS

Šā paziņojuma ieteikumu mērķis ir sniegt pamatu detalizētākam novērtējumam. Šī informācija būs noderīga, lai īstenotu ES stratēģiskās iniciatīvas, tostarp integrēto jūrniecības politiku. Šim paziņojumam būtu arī jāsekmē strukturēta un koordinēta pieeja Arktikas jautājumiem, veidojot pirmo posmu ES politikai Arktikas reģionā. Tas pavērs jaunas iespējas sadarbībai ar Arktikas reģiona valstīm, palīdzot mums visiem palielināt stabilitāti un noteikt pareizo līdzsvaru starp prioritāro mērķi — saglabāt Arktikas vidi — un resursu ilgtspējīgas izmantošanas nepieciešamību.

²³ Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam Ikgadējās rīcības programmām izglītības un arodmācības nozarē ir piešķirts finansiāls atbalsts līdz 25 miljoniem euro gadā. Turklāt 15,8 miljonus euro gadā piešķir zivsaimniecības nozarei.

²⁴ Ņemot vērā Komisijas Zaļo grāmatu par turpmākām attiecībām starp ES un aizjūras zemēm un teritorijām (COM(2008) 383).